

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تعريف اخلاق

اخلاق به این سوال پاسخ می گوید :

What should I do in this situation ?

اخلاق رعایت حقوق دیگران است

چند نمونه از روابط و سوالات روزمره بی پاسخ :

۱. گزارش اعمال خلاف همکاران
۲. گزارش موارد خلاف قانون بیمار نظیر اعتیاد ، به مراکز قانونی
۳. حق انتخاب پزشک توسط بیمار
۴. حق انتخاب بیمار توسط پزشک
۵. با همکار معتاد به الکل و مواد مخدر و..... چه باید کرد ؟
۶. تبلیغات حرفه ای (مصاحبه – چاپ آگهی در وسایل ارتباط جمعی – چاپ عکس در روی کارت ویزیت - نوشتن عناوین مختلف در روی سربرگ و تابلو)
۷. به عهده گرفتن ادامه درمان عوارض جراحی همکار دیگر
۸. درمان افراد تحت تعقیب قانون
۹. رقابت های حرفه ای (گرفتن بیمار از آمبولانس ها - دادن پورسانت به همکاران)
۱۰. کمک به ختم زندگی بیمار لاعلاج دردمند حتی بنا بر درخواست خود بیمار
۱۱. توجه به ظاهر تمیز و آراسته و نظافت مطب
۲۱. کمک به اعدام یک محکوم

Ethical Questions for Discussion

- Should children with serious birth defects be kept alive?
- Should a woman on Medicaid be allowed an abortion for any reason?
- Should organs for transplantation be able to be purchased?

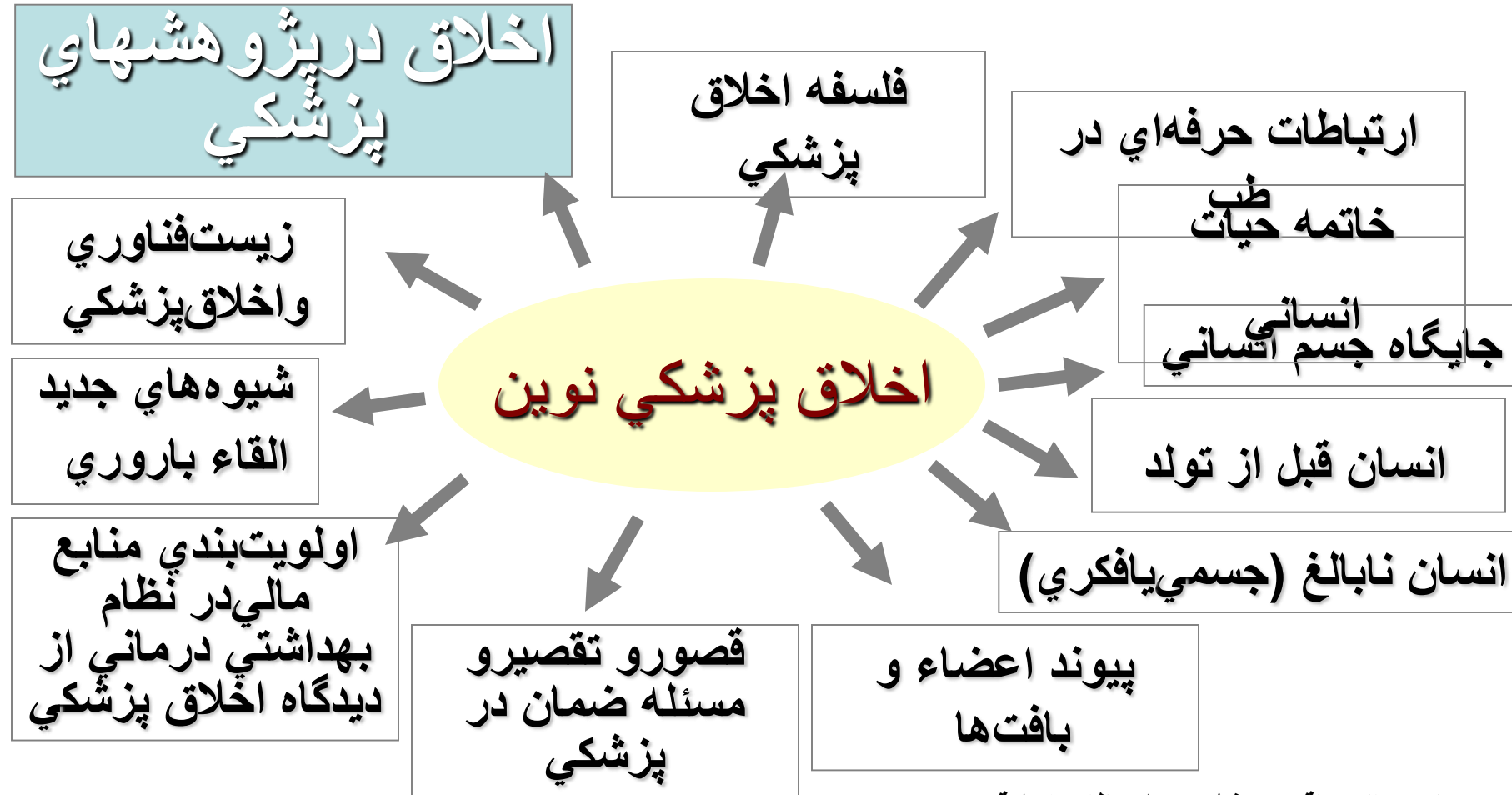
Ethical Questions for Discussion

Should people suffering from a genetic disease, where future misery is predicted, be allowed to have children?

Should individuals be allowed to use scarce healthcare resources when death is inevitable?

برخي موضوعات مطرح در اخلاق پزشكي نوين

*لاریجانی باقر، پزشك و ملاحظات اخلاقي، ۱۳۸۲

*لاریجانی باقر، مجموعه مقالات اخلاق پزشكي، اخلاق در پژوهش، ۱۳۷۳

نگاهی به تاریخچه اخلاق پزشکی

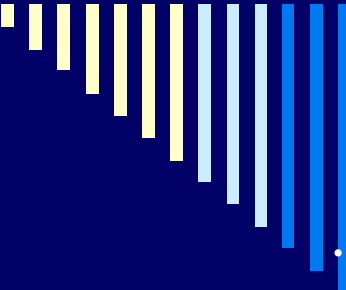
تاریخچه اخلاق پزشکی در دنیا تاریخچه ای طولانی با سابقه بیش از ۲۵۰۰ سال دارد. در قرون قبل از میلاد مسیح (ع) فرهنگ یونانی و رومی که تحت تاثیر فرهنگ ایرانیان و تمدن شرق بود در غرب گسترش داشت.

در آن دوران به دلیل عدم گستردگی علوم زمان، پزشکان معمولاً فلسفه را نیز فرا می گرفتند.

لذا تاریخچه اخلاق پزشکی با تاریخچه فلسفه در قرون قبل پیوند خورده است. اما اخلاق پزشکی بیش از همه با اندیشه ها و تفکرات فلاسفه بزرگی چون سقراط (۳۹۹- 470 ق.م) افلاطون (۳۴۷ - ۴۲۷ ق.م) و ارسطو (۳۲۲ - ۳۴۸ ق.م) در قرون چهارم و پنجم قبل از میلاد پیوند نزدیکی داشته است.

این متفکران یونانی علم اخلاق را در کنار علم پزشکی فرا گرفته بودند و آن را به عنوان "هنر زیستن" و "مراقبت و مواظبت از نفس" توصیف می نمودند و از سوی دیگر "عقل سالم را در بدن سالم" می دانستند. کلیات فلسفه اخلاقی سقراط، افلاطون و ارسطو در مباحث فلسفه اخلاق بیان گردیده است.

در همان دوران، بقراط (۴۵۰ - ۳۸۰ ق.م) که او را پدر علم طب نیز نامیده اند. سوگند نامه معروف خود را تنظیم نمود.

بقراط اولین کسی بود که مبانی اخلاقی را در قالب قسم نامه با طبابت در آمیخت ، و به عبارتی، بزرگترین سهم بقراط در زمینه پزشکی، اعتقاد او به اصول اخلاقی بود که سوگند نامه معروفش تبلور آن است. سوگند نامه بقراط قدیمی ترین قوانین اخلاق پزشکی را در متن خود دارد و هنوز هم در بسیاری از کشورهای جهان به عنوان تعهد نامه پزشکان هنگام اتمام دوره تحصیل قرائت می شود. البته قبل از بقراط نیز برخی مقررات وجود داشته از جمله قوانین حمورابی که در آن به مجازات پزشکان خطا کار اشاره شده است. اما جنبه های اخلاقی را مطرح ننموده است.

سوگند نامه بقراط در حقیقت به منزله یک تعهد نامه اخلاقی برای قبول و به کار بستن اصول اخلاقی حرفه پزشکی است .

در فلسفه، افاطون به عدالت و دموکراسی توجه میکند(اخلاق یعنی آنجا که روح انسان حالتی پیدا می کند که خود روح زیبا می شود. اگر کار زیباست، طبیعتاً روح زیباست و پایه اخلاق عدالت است و عدالت مساوی با زیبایی است.)

- در مجموعه قوانین حمورابي ، که هزار و هفتصد و پنجاه سال قبل از ميلاد مسيح تنظيم گرديده است ، مقرراتي درباره پزشکي ديده مي شود. اين قطعه سنگ ، که در ناحيه شوش در اوایل قرن نوزدهم کشف شده ، امروزه در موزه لوور پاریس نگهداري مي شود . در ايران هم ، با توجه به محتويات وندیداد ، قسمت هفتم اوستا ، که قوانین زيادي راجع به طبيب و طبابت را شامل است ، چنین برمي آید که در موقعي که ساير ممالك فاقد تشکيلات و نظامات راجع به اطباء بودند ، در ايران قوانين مختلفي درباره بهداشت و حقوق اطباء و بيطارها (دامپزشکان) و درباره طبابت و جراحي و بيطاري وجود داشته است.

قانون حمورابي
Code of Hammurabi
۱۷۵۰ ق.م
مجازات پزشکان خطا کار

در تمامی ادیان الهی، به اخلاق حرفه ای توجه
شده است و افراد به راستگویی، صداقت، امانت
داری و عدم سرقت تشویق شده اند

علي بن مجوسي اهوازي (۳۱۸ - ۳۸۴ ه.ق) در اثر معروف خود "کامل الصناعه الطبيه" يا "کتاب الملکي" بابي را به اخلاق پزشکان اختصاص داده است و اعتقادات خود و توصيه هاي ساير اساتيد را به عنوان آيين پزشکي در "پندنامه اهوازي" گردآوري نموده است. وي پندنامه اي را به نگارش درآورده است که از سوگندنامه بقراط جامع تر است و به نظر مي رسد که اهوازی با توجه به تعاليم اسلامي اصولي را به آن افزوده است

تاریخچه برخی مسائل اخلاقی در تحقیقات

- ↪ مسائل اردوگاه‌های آلمانها در سال ۱۹۴۵ –
۱۹۴۳ (واکسن تیفوس و مرگ ۱۰۰۰ نفر)

Nazi Experiments

Two Nazi doctors at [Dachau](#) preside over a cold water immersion experiment on a prisoner

Doctor`s Trials

- From about September 1942 to about December 1943 experiments were conducted at the Ravensbrück concentration camp to study bone, muscle, and nerve regeneration, and bone transplantation from one person to another. Sections of bones, muscles, and nerves were removed from the subjects

آزمایش تاسکیجی

تاسکیجی (Tuskegee) روستایی دورافتاده در ایالت آلابامای آمریکاست. شهرت این روستا به خاطر آزمایشی است که بین سال‌های ۱۹۳۲ تا ۱۹۷۲ روی ۴۰۰ بیمار مبتلا به سیفلیس انجام شد. بیشتر این افراد بی‌سواد و رعیت بودند و البته همه‌ی آن‌ها سیاه‌پوست بودند.

هدف آزمایش بررسی چگونگی گسترش سیفلیس در بدن بود. به این ۴۰۰ نفر در مورد بیماری و روش آزمایش هیچ چیز گفته نشد. تا سال ۱۹۴۷، پنی‌سیلین به‌عنوان درمان قطعی سیفلیس شناخته شده بود. ولی پزشکان تصمیم گرفتند به این افراد چیزی نگویند و همچنان پیشرفت بیماری را زیر نظر بگیرند.

حتی به آنها اجازه داده نشد که به مراکز درمانی مراجعه کنند. آزمایش تا سال ۱۹۷۲ ادامه پیدا کرد و آن چه که باعث توقف آن شد یک خبر جنجالی در یک روزنامه بود. رسوایی ناشی از این خبر باعث شد آزمایش متوقف شود.

نتیجه؟

۲۸ نفر از آن مردان در طول آزمایش از سیفلیس مردند. ۱۰۰ نفر از سایر بیماری‌های مرتبط با آن مردند. ۴۰ نفر از همسران این مردان آلوده شدند و ۱۹ بچه با سیفلیس مادرزادی به دنیا آمدند. در سال ۱۹۹۷، بیل کلینتون از ۸ بازمانده‌ی این آزمایش به دلیل رفتار غیر اخلاقی دولت آمریکا عذرخواهی کرد.

دکتر [کریستیان بارنارد](#) پزشک اهل آفریقای جنوبی بود که اولین پیوند قلب را انجام داد. او چندین بار هم قلب میمون را به انسان پیوند زد. در یک مورد پیوند قلب یک بابون (نوعی میمون بزرگ) به یک دختر جوان در سال ۱۹۷۷ انجام شد. آن دختر ۳ ساعت پس از پیوند مرد. یک عکس از آن زمان باقی مانده است. آن عکس دکتر بارنارد را نشان می‌داد که قلب میمون را در دست داشت و جسد میمون که روی تخت جراحی بود.

گزارش شده که در هنگام عمل صدای جیغ و ناله های میمون در کل بخش جراحی شنیده شده بود. علت این بود که دکتر بارنارد نمیخواست با تزریق ماده بیحسی، قلب میمون به مواد شیمیایی آلوده شود. پس بدون هر گونه بیحسی سینه میمون را شکافته بود. خود بارنارد میگوید که بعدها با دیدن افسردگی جفت یکی از میمون هایی که در پیوند اعضا کشته شده بود، این نوع عمل را کنار گذاشت.

جنگ جهانی دوم و صدور بیانیه نورنبرگ :

اولین مقررات بین المللی پژوهشی بر روی انسانها (۱۹۴۸)

تاکید اصلی بر روی رضایت داوطلبانه و آگاهانه

- رضایت انسان مورد آزمایش ، دقیقا باید اختیاری باشد
  - آزمایش باید نتایج مفید و پر ثمری داشته باشد
  - قبل از انسان روی حیوان کار شده باشد
- هیچگونه آزار جسمی و خطر مرگ یا جراحت ناتوان کننده محتمل نباشد .
- آزادی کامل جهت خروج از مطالعه وجود داشته باشد
- انجام آزمایش فقط توسط دانشمندان دارای صلاحیت علمی و اخلاقی

- انجام تحقیقات مطابق با موازین علمی و براساس تجربیات آزمایشگاهی و حیوانی کافی
- مسئولیت پژوهش برعهده فرد دارای صلاحیت از نظر پزشکی
  - اهمیت اهداف تحقیق بیشتر از خطرات انجام آن
    - لزوم حفظ اسرار فرد مورد آزمایش
    - خطرات احتمالی قابل پیش بینی
  - شرکت آگاهانه و داوطلبانه در پژوهش
- حق خروج بدون شرط از مطالعه برای فرد شرکت کننده
  - صداقت و امانت در انتشار نتایج توسط محقق
- لزوم بررسی و تصویب طرح در یک کمیته مستقل

بیانیه هلسینکی

- این بیانیه در جامعه جهانی پزشکی ابتدا در سال ۱۹۶۴ تدوین و تا ۱۹۹۶ چهار بار ویرایش شده است .

- بیانیه هلسینکی مهمترین مقررات بین المللی در تحقیقات
بیو مدیکال می باشد .

بیانیه ژنو(صلیب سرخ)

در بیانیه ژنو(که در سال ۱۹۴۸ نوشته و در سال ۱۹۶۸ و ۱۹۸۳ بازنگری شد) ویرایش جدیدی از سوگندنامه بقراط موجود است (جدول ۱-۱) که بیشتر به اصول زیر تاکید دارد :

-درمان و رسیدگی به بیمارانم اولین اولوایتم باشد .

-وقف کردن زندگییم برای خدمت به بشریت

-حفظ اسرار بیمارانم حتی بعد از مرگشان

-عدم تاثیر مذهب، ملیت، قومیت، سیاست و موقعیتهای اجتماعی مختلف بر انجام وظایف و درمان بیمارانم

-نهایت احترام و ارزش به حیات انسانها

-عدم استفاده از دانش پزشکی در خلاف مسیر انسانیت

- Principles of Biomedical Ethics (Beauchamp and Childress, 2001)

They discuss:

- 4 key principles
- supplemented by 4 rules

اصول چهار گانه عبارتند از:

۱- احترام به خود مختاري بیمار **اصل اتونومی**

Respect for Autonomy

۲- ارائه اقدامات مفید و سودمند **اصل سودمندی**

Beneficences

۳- جلوگیری از صدمه و آسیب **اصل عدم ضرر رسانی**

Non-maleficence

۴- عدالت **اصل عدالت**

Justice

4 ethical rules

- Veracity – truth telling, informed consent, respect for autonomy
  - Privacy – a persons right to remain private, to not disclose information
  - Confidentiality – only sharing private information on a 'need to know basis'
  - Fidelity – loyalty, maintaining the duty to care for all no matter who they are or what they may have done
-

سابقه توجه به اخلاق در پژوهش در ایران

توجه ویژه به مقوله اخلاق در پزشکی از سال ۱۳۷۳

تشکیل کمیته ملی تحقیقات در پزشکی (۱۳۷۷)

تشکیل کمیته‌های منطقه‌ای اخلاق در تحقیقات در دانشگاه‌های علوم پزشکی و مراکز تحقیقاتی (۱۳۷۸)

تدوین اصول ۲۶ گانه اخلاق در پژوهش کشور (۱۳۷۹)

تدوین کدهای اختصاصی اخلاق در پژوهش پزشکی (۱۳۸۴)

کمیته های اخلاق در پژوهش

کشور تشکیل کمیته ملی اخلاق در تحقیقات پزشکی

(۱۳۷۷)

کمیته ملی اخلاق با هدف تبیین مبانی اسلامی، قانونی و اخلاقی در تمام تحقیقات پزشکی؛ حفظ حقوق انسانی و دفاع از حقوق افراد مورد پژوهش، پژوهشگر، و سازمانهای پژوهش کننده در طی برنامه‌های پژوهشی؛ و نظارت بر رعایت اصول اخلاقی در تمام پروژه‌های پژوهشی تشکیل شده است.

اعضاء این کمیته عبارتند از: معاونت پژوهشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ رئیس مرکز ملی تحقیقات پزشکی؛ رئیس مرکز تحقیقات اخلاق پزشکی؛ یک نفر روحانی آشنا با مباحث پزشکی؛ دو محقق شناخته شده کشور؛ مشاور امور حقوقی و یک

حقوق بیمار در ایران

منشور حقوق بیمار در سال ۱۳۸۰ توسط وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی تدوین گردید که شامل ۱۰ بند بود.

این منشور دارای کاستی هایی بود لذا بررسی مجدد در زمینه ی محورهای حقوق بیمار صورت گرفت و منشور جدید در آبان ماه سال ۱۳۸۸ توسط وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی به تمامی دانشگاه ها ابلاغ گردید.

سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران

**راهنمای عمومی اخلاق حرفه‌ای
شاغلین حرف پزشکی و
وابسته‌ی سازمان نظام پزشکی
جمهوری اسلامی ایران**

۱۳۹۷

▶ آیین اخلاق پرستاری در جمهوری اسلامی ایران

کدهای اخلاقی مامایی

- ▶ ۸۵ کد اخلاقی حرفه مامایی در ۶ بخش شامل
  - (۱) انجام تعهدات حرفه ای شامل ۲۳ کد
  - (۲) ارائه خدمات مامایی به مددجو و همراهان وی شامل ۲۷ کد
  - (۳) ارتباط با همکاران شامل ۱۱ کد
  - (۴) ارتباط با خود شامل ۶ کد
  - (۵) آموزش و پژوهش شامل ۸ کد
  - (۶) مدیریت شامل ۱۰ کد

